

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

ANALÝZA VYUŽITÍ NÁSTROJŮ A OPATŘENÍ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI A VYUŽÍVÁNÍ ZDROJŮ ESF VZHLEDEM K JEJICH INOVATIVNOSTI A K JEJICH POTENCIÁLU PRO DALŠÍ ROZŠÍŘENÍ JAKO NÁSTROJŮ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI

Veřejná zakázka:

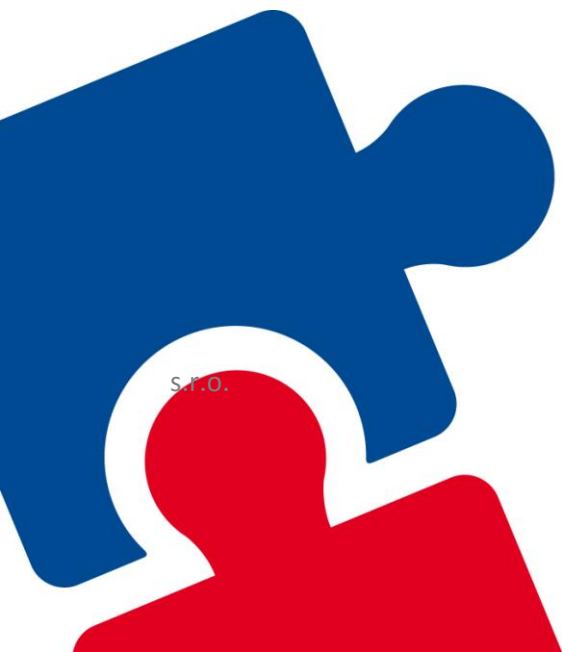
„Zajištění komplexního řešení systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením, návrh metodologie, analytických podkladů, příprava systémových změn vzdělávacích materiálů v návaznosti na další projekty vzdělávání zaměstnanců“.

Číslo klíčové aktivity: 06

Řešitel: Vzdělávací společnost EDOST

Autoři: Mgr. Kamila Lišková,
Mgr. Hana Nováková
Mgr. Gabriela Šulmanová

Realizace: 2011 –2012

OBSAH

ÚVOD	3
1. ETAPA I - PŘEHLEDNÝ POPIS VÝSTUPŮ – PRODUKTY ZAMĚŘENÉ NA ZAMĚSTNATELNOST OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	5
1.1 PŘEHLED PRODUKTŮ V ČLENĚNÍ DLE OPATŘENÍ/PRIORIT	7
1.2 PŘEHLED PRODUKTŮ V ČLENĚNÍ DLE TYPU PRODUKTŮ	7
1.3 PŘEHLED PRODUKTŮ V ČLENĚNÍ DLE TYPU ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ	9
2. ETAPA II - PŘEHLEDNÝ POPIS DOBRÝCH PRAXÍ Z RELEVANTNÍCH PROJEKTŮ NA PODPORU ZAMĚSTNANOSTI OZP NA ZÁKLADĚ SELEKCE DLE OPATŘENÍ PRO RŮZNÉ SKUPINY ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ	10
2.1 TŘÍDĚNÍ PRVNÍHO STUPNĚ	10
2.2 TŘÍDĚNÍ DRUHÉHO STUPNĚ	11
2.3 SHRNUTÍ	12
2.4 DOBRÉ PRAXE ZREALIZOVANÝCH PROJEKTŮ	15
3. ETAPA III - ANALÝZA MOŽNOSTÍ VYUŽITÍ DOBRÝCH PRAXÍ V SOUČASNÉM SYSTÉMU APZ VČETNĚ POROVNÁNÍ JEJICH FINANČNÍ NÁROČNOSTI SE SOUČASNÝM STAVEM	19
3.1 METODOLOGIE A ORGANIZACE VÝZKUMU	19
3.2 VYHODNOCENÍ ŘÍZENÝCH ROZHOVORŮ – SWOT ANALÝZA	24
4. ETAPA IV - DOBRÉ PRAXE A JEJICH VYUŽITÍ V SOUČASNOSTI	27
4.1 DOBRÉ PRAXE DNES	27
4.2 INOVACE A DOBRÉ PRAXE V AKTUÁLNÍCH VÝZVÁCH OP LZZ A OPPA	30
5. ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ ANALÝZY	34
6. PŘÍLOHY A POUŽITÉ ZDROJE	39

ÚVOD

Tato studie je výstupem klíčové aktivity č. 6 „*Analýza využití nástrojů a opatření politiky zaměstnanosti a využívání zdrojů ESF vzhledem k jejich inovativnosti a k jejich potenciálu pro další rozšíření jako nástrojů politiky zaměstnanosti*“, která byla realizována v rámci veřejné zakázky „*Zajištění komplexního řešení systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením, návrh metodologie, analytických podkladů, příprava systémových změn vzdělávacích materiálů v návaznosti na další projekty vzdělávání zaměstnanců*“.

Cílem řešitelského týmu bylo vytvoření přehledného popisu výstupů a především analýza dobrých praxí z relevantních projektů v rámci programů OP RLZ a CIP EQUAL zaměřených na oblast zaměstnanosti OZP s ohledem na různé typy postižení, jejich využívání po skončení projektů s cílem zjistit jejich využitelnost pro stávající systém zaměstnávání OZP jako takový, a to z hlediska jejich inovativnosti.

Vzhledem k poměrně velkému časovému odstupu od doby realizace projektů OP RLZ a CIP EQUAL se řešitelský tým rozhodl ověřit, zda dobré praxe vytvořené v minulém období jsou ještě aplikovatelné v současném systému. Protože v současnosti jsou aktivity na poli zaměstnávání OZP financovány z navazujících operačních programů, dospěl po zahájení prací řešitelský tým k názoru, že je žádoucí vztáhnout dosažené výsledky k aktuálně podporovaným aktivitám a projektům, aby bylo možné porovnat výstupy a navrhnout skutečně ověřené dobré praxe a inovativní postupy pro další použití. V tomto smyslu byly analytické práce rozděleny do několika fází.

V první etapě byly z pohledu dobré praxe a inovativnosti zhodnoceny projekty zabývající se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením, které byly financovány z OP RLZ, JPD 3 a CIP EQUAL. Řešitelský tým považuje CIP EQUAL za zásadní program a vychází z premisy, že právě tento program nejvíce přispěl k vývoji inovativních přístupů a generoval nejvíce dobrých praxí ze všech dosud realizovaných programů podpory v řešeném tématu. Na rozdíl od jiných programů byl tento program poměrně liberální ve smyslu definice oprávněných žadatelů, a tím byl otevřen prostor pro jindy ne příliš širokou škálu subjektů, které mohly začít působit v oblasti (služeb) zaměstnanosti a trhu práce. Byl sestaven přehledný popis tzv. produktů, které byly v rámci CIP Equal vyvinuty a tyto byly setříděny na základě různých hledisek, tj. od typu zdravotního postižení, či typu produktu nebo dle prioritní osy.

V druhé etapě proběhlo dvoustupňové třídění, kdy z vybraných více než 140 produktů byly vyselektovány ty, u nichž byla evidentní dobrá praxe. V první řadě však byly vyřazeny produkty, které se nezabývaly přímo zaměstnáváním OZP, řešily např. rozvoj sociálních služeb atp. a do původního vzorku

byly vřazeny díky širší definici své cílové skupiny. Vytříděný seznam pak byl pak použit jako výchozí pro identifikaci dobrých praxí. **Řešitelský tým nechápal samozřejmě jako dobrou praxi metodickou příručku atp., nýbrž to, co daná příručka tj. produkt řeší, způsob jakým je řešení nabízeno.** Ne všechny vyvinuté produkty v sobě měly potenciál dobré praxe, proto řešitelský tým přistoupil k třídění 2. stupně na základě 2 třídících znaků. Z tohoto třídění pak vzniknul reprezentativní vzorek pro identifikaci a hlubší analýzu dobrých praxí prostřednictvím řízených rozhovorů.

Ve třetí etapě byl sestaven základní dotazník pro realizaci řízených rozhovorů s autory produktů/realizátory projektů, který se zaměřil na ověření využívání vytvořených dobrých praxí a případných překážek či inovativních přístupů v jejich využívání. Přestože cílem programu EQUAL bylo „v případě úspěšného dosažení očekávaných přínosů zavést do praxe nově vyvinutá řešení“, nedošlo již po ukončení programu k dlouhodobější reflexi jejich skutečného využití a nejsou tudíž k dispozici informace o tom, zda a v jakém rozsahu byl úspěšný či efektivní tzv. mainstreaming, tj. právě ono prosazování produktů do politiky zaměstnanosti. Proto řešitelský tým shledal ověření v terénu jako zásadní, neboť od ukončení projektů uplynula již relativně dlouhá doba a jakkoliv byly dobré praxe vyvinuty a aplikovány např. v letech 2004 – 2008, nelze automaticky předpokládat, že „přežily“ a proces mainstreaming byl završen úspěšně. V této etapě tedy proběhly řízené rozhovory a byla zrealizována 2 brainstormingová setkání s realizátory projektů. Výstupem je přehled dobrých praxí, které se osvědčily a jejichž realizace i nadále pokračuje, avšak chybí např. jejich institucionální ukotvení, proto materiál obsahuje jednak jejich stručnou charakteristiku a jednak doporučení ve vztahu jejich využití v současné praxi.

Čtvrtá etapa analýzy je věnována vyhodnocení řízených rozhovorů a SWOT analýze s tím, že zjištění a závěry jsou rovněž vztaheny k projektům realizovaným v rámci OP LZZ a OPPA. V této etapě se kromě vyhodnocení rozhovorů řešitelský tým totiž soustředil na to, zda jsou zjištěné dobré praxe aplikovány i v rámci současného programovacího období a čerpání prostředků ESF a jakou míru inovací lze v současných projektech nalézt.

V závěru analýzy lze nalézt celkové shrnutí veškerých hodnocených projektů s doporučeními, která se týkají i finanční stránky, tj. efektivity vynakládaných prostředků v rámci vyhlašovaných výzev a to i ve vztahu k veřejným zakázkám, které se staly ve stávajícím období nástrojem přerozdělování prostředků na aktivní politiku zaměstnanosti.

Z pohledu metodologického je vhodné na tomto místě poznamenat, že problematika systémové evaluace dopadů tzv. měkkých projektů, nejen v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti, je poměrně

komplikovaná, a to i v evropském měřítku. Lindley (1996: 865) například, mimo jiné v souvislosti s projekty ESF v evropském kontextu, vyzývá ke standardizaci evaluace a k evaluaci i těch projektů, které selhaly, a identifikaci faktorů, které stály za případným úspěchem či neúspěchem a navrhuje v této souvislosti tzv. „good practice evaluation“, tedy evaluaci dobré praxe, o níž se v této analýze pokoušíme. Do budoucna by však stálo za zamyšlení zaměřit se na analýzu jakýchsi „špatných praxí“ tj. „bad practice“, které by pro další období mohly být rovněž velmi ilustrativní.

Z pohledu řešitelů klíčové aktivity č. 06 předmětné veřejné zakázky považujeme za zatím jediný systémovější pokus evaluace projektových výstupů tzv. validační proces, který byl poprvé vyzkoušen právě v rámci Společenství EQUAL a z tohoto důvodu jsme se v naší analýze z valné části soustředili právě na produkty, které byly tomuto procesu podrobeny.

„Dobrou praxí“ pak v našem kontextu rozumíme takové produkty, které přinesly specifická, nová řešení problémů zaměstnávání OZP a generovaly prvky komplexního pojetí v rámci aplikace v praxi, tj. co nejširšího kontextu řešení nebo prvky systémového řešení a byly podrobeny validačnímu procesu.

1. ETAPA I - PŘEHLEDNÝ POPIS VÝSTUPŮ – PRODUKTY ZAMĚŘENÉ NA ZAMĚSTNATELNOST OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Úvod

Základním zdrojem informací pro vytvoření přehledného popisu výstupů je Databáze ESFCR. V první fázi bylo jediným kritériem třídění zaměření produktů na řešení problematiky osob se zdravotním postižením bez ohledu na cíle projektu, v jehož rámci byl daný produkt vytvořen.

Databáze ESFCR definuje celkem 41 typů cílových skupin (viz Příloha č. 1), z nichž pro potřeby analýzy byly zahrnuty cílové skupiny v databázi definované jako:

- Osoby tělesně postižené
- Osoby mentálně postižené
- Mladiství se zdravotním postižením

Kromě těchto vybraných typů obsahuje typologie databáze nap. osoby dlouhodobě nezaměstnané, nebo osoby ohrožené ztrátou zaměstnání či osoby sociálně vyloučené, nicméně projekty, příp. produkty, které řeší tuto cílovou skupinu, jsou poměrně obecně zaměřené a neobsahují specifika práce s cílovou skupinou analýzy, a tudíž nebyly přiřazeny k vybraným typům cílových skupin pro další kroky analýzy.

Databáze ESFCR obsahuje celkem 419 produktů, z toho jde o 416 produktů vytvořených v rámci CIP Equal a 3 produkty vytvořené v rámci JPD 3.

Databáze produktů neobsahuje žádné produkty vytvořené v rámci OPRLZ a OPLZZ. Za účelem komplexního zhodnocení je však nutné zmínit, že databáze ESFCR v případě OPRLZ reflektuje pouze projekty, nikoliv produkty, které byly inovativně zaměřeny. Jedná se celkem o 4 projekty, nicméně tyto nejsou zaměřeny na řešení problematiky zaměstnávání OZP.

Vzhledem k tomu, že systémové projekty OPRLZ byly zaměřeny na „interní“ změny uvnitř určitých centrálních organizací, ani tyto projekty databáze neobsahuje a ani nereflektuje jejich výstupy.

Vzhledem k důrazu na cíle analýzy ve vztahu k inovativnosti, tato zjištění však neměla vliv na další postup týkající se povinných prvků inovativnosti u projektů/produktů řešených v rámci CIP Equal, které poskytly dostatek informací pro další kroky analýzy.

Výše uvedená data shrnuje následující tabulka:

PROGRAM	počet produktů v databázi ESFCR	počet produktů se zaměřením na OZP
OPRLZ	0	0
OPLZZ	0	0
JPD 3	3	0
CIP EQUAL	416	141
CELKEM	419	141

Tabulka č. 1: Zdroj: Databáze ESFCR

Uvedených 141 produktů představovalo dále základní analytický materiál (viz Příloha č. 2), z něhož výzkumný tým vycházel. V podmínkách CIP Equal neznamena produkt totéž co projekt, tedy v rámci jednoho projektu bylo většinou vyvinuto více produktů, proto pro přehlednost v Příloze č. 3, kde uvádíme přehled projektů, během jejichž realizace byly vytvořeny zkoumané produkty. Všech 141 produktů bylo podrobena základní analýze, jejímž výsledkem je přehled produktů obsahující základní informace v následující struktuře:

- cílová skupina
- uživatelé produktu
- cíle produktu
- popis produktu
- přidaná hodnota
- silné a slabé stránky z pohledu autora produktu

1.1 PŘEHLED PRODUKTŮ V ČLENĚNÍ DLE OPATŘENÍ/PRIORIT

CIP EQUAL byl rozčleněn celkem do 5 priorit:

CIP EQUAL Priorita 1 - Zlepšování zaměstnatelnosti

CIP EQUAL Priorita 2 - Rozvoj podnikání

CIP EQUAL Priorita 3 - Podpora adaptability

CIP EQUAL Priorita 4 - Rovné příležitosti mužů a žen

CIP EQUAL Priorita 5 - Pomoc žadatelům o azyl v přístupu na trh práce

Z pohledu zaměření produktů na OZP je rozčlenění v jednotlivých prioritách následující:

číslo priority	počet produktů v databázi ESFCR	počet produktů se zaměřením na OZP
1	124	50
2	110	22
3	123	60
4	48	9
5	11	0
CELKEM	416	141

Tabulka č. 2

Z tabulky je patrné, že nejvíce produktů bylo vytvořeno v rámci prioritních os č. 1 a 3, tedy v osách zaměřených na zvyšování zaměstnatelnosti a adaptability cílových skupin na trhu práce. Lze konstatovat, že aktivity i cíle těchto os se velmi prolínají a produkty jsou charakterově velmi podobné. Začlenění projektů do příslušných priorit bylo v tomto případě evidentně spíše na subjektivním posouzení jednotlivých příjemců, nicméně pro účely analýzy je však tento aspekt nevýznamného charakteru.

Seznam produktů rozčleněný dle jednotlivých priorit CIP Equal je uveden v Příloze č. 4.

1.2 PŘEHLED PRODUKTŮ V ČLENĚNÍ DLE TYPU PRODUKTŮ

Následující tabulka vyjadřuje četnost jednotlivých typů produktů zařazených do databáze se zaměřením na problematiku OZP. Celkový počet produktů neodpovídá počtu produktů zahrnutých do analýzy (141). Důvodem je, že některé z produktů lze zařadit do více než jednoho typu produktu, jak je definován databází ESFCR.

č.	typ produktu	četnost
1	Audiovizuální dílo (TV spot, DVD)	16
2	Hry (skládačky, deskové hry)	0
3	Informační balíček	6
4	Informační poradenské pracoviště	2
5	Kontaktní databáze	0
6	Legislativní návrh	0
7	Metodika (Manuál příručka)	44
8	Sborník dobré praxe	7
9	Studijní materiál – multimedia (CD,DVD,elearning)	44
10	Studijní materiál – tištěný (pracovní sešit, skripta, učebnice)	28
11	Tréninkové pracoviště	0
12	Výukový program (kurz, cvičení, seminář)	22
13	Výzkumná zpráva (analýza, studie, statistiky)	18
14	Vzdělávací koncepce	2
15	Webový portál	8
16	Jiné	5
CELKEM		202

Tabulka č. 3

Z výše uvedených důvodů byla vytvořena jednodušší a přehlednější typologie vybraných produktů s tím, že tato typologie ve svých skupinách agreguje typové skupiny užívané databází ESFCR. Struktura typologie užitá pro analýzu je tedy následující:

TYP PRODUKTU	PRODUKTY	%
METODIKA (MANUÁL, PŘÍRUČKA)	44	31,21%
SBORNÍK	2	1,42%
VÝZKUMNÁ ZPRÁVA (ANALÝZA, STUDIE, STATISTIKA)	24	17,02%
AUDIOVIZUÁLNÍ PRODUKT (CD ,DVD, SPOT)	12	8,51%
INFORMAČNÍ PRODUKT (WEBOVÝ PORTÁL, BROŽURA aj.)	13	9,22%
SLOVNÍK	4	2,84%
VÝUKOVÝ PROGRAM	37	26,24%
JINÉ	5	3,55%
CELKEM	141	100,00%

Tabulka č. 4

Cílem roztřídění produktů bylo jejich zařazení do kategorie, která nejlépe odpovídá obsahu produktu samotného, pokud byl tedy produkt dostupný např. i na CD, nicméně jeho hlavním cílem byly např. nové metodické postupy, byl zařazen do skupiny „Metodika“ a nikoliv do kategorie audiovizuální produkt.

Výstupy produktů mají různou formu, která de facto reflektuje zaměření produktu a předurčuje jejich následné využití v běžné praxi. Nejvíce využívané jsou tzv. metodiky, což jsou produkty zahrnující různé manuály, příručky nebo konkrétní osnovy. V kategorii „Výukový program“ se nejvíce profilovaly různé typy kurzů, které se specializovaly na specifickou cílovou skupinu zdravotního postižení, převážně se specializací na sluchové a zrakové postižení. Velmi často jsou výstupem i slovníky, což je vedeno snahou ujednotit různé odborné výrazy pro daný typ postižení a často i ujednotit jejich překlad do cizího jazyka. Tato pomůcka se osvědčila především při práci v mezinárodních partnerstvích. Nedílnou součástí mnoha projektových výstupů jsou informační produkty, tj. webové portály nebo brožury, letáky. Je-li součástí projektu vznik metodiky – např. kurzu nebo manuálu, bývá tento výstup doprovázen audiovizuálním produktem, jako je DVD s příkladem dobré praxe nebo televizní spot. Jedná-li se o produkt, zaměřený na systémové změny na úrovni legislativy, má podobu výzkumné zprávy – např. analýzy, studie či statistické zprávy.

1.3 PŘEHLED PRODUKTŮ V ČLENĚNÍ DLE TYPU ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ

Typologie produktů dle cílové skupiny, kterou využívá Databáze ESFCR viz Příloha č. 1 nebyla použitelná pro účely této analýzy, protože nereflektuje běžně užívané rozlišení různých typů zdravotního postižení. Řešitelský tým tudíž provedl vlastní rozřídění produktů dle jejich zaměření na konkrétní typy postižení po prostudování obsahu jednotlivých projektů.

Třídění produktů dle typu zdravotního postižení:

TYP ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ	PRODUKTY	%
TĚLESNÉ	108	76,60%
ZRAKOVÉ	10	7,09%
SLUCHOVÉ	20	14,18%
MENTÁLNÍ	2	1,42%
DUŠEVNÍ	1	0,71%
VNITŘNÍ	0	0,00%
CELKEM	141	100,00%

Tabulka č. 5

Z uvedeného vyplývá, že 108 produktů, tj. více než ¾, jsou zaměřeny na tělesné postižení, další relativně větší skupinu představují produkty zaměřené na osoby se smyslovým postižením. Osobám s duševním postižením se specificky nevěnoval žádný z produktů, ačkoliv lze předpokládat, že autoři ve svém vymezení cílové skupiny nemuseli respektovat námi používané třídění. Z prostudovaných produktů však pro účely osob s duševním postižením lze dle našeho názoru využít koncept sociální firmy, a proto je u

této kategorie uvedena hodnota „1“. V případě osob s vnitřním postižením je dle našeho názoru nulové zastoupení produktů způsobeno jejich obecným začleněním do skupiny tělesného postižení. Dále lze rovněž konstatovat, že v rámci největší skupiny, tj. skupiny tělesně postižených se mohou vyskytovat produkty, které mohou být využity i pro práci s osobami s mentálním postižením, neboť autoři ve svých produktech vymezovali cílové skupiny poněkud širěji, než je námi použitá typologie.

2. ETAPA II - PŘEHLEDNÝ POPIS DOBRÝCH PRAXÍ Z RELEVANTNÍCH PROJEKTŮ NA PODPORU ZAMĚSTNANOSTI OZP NA ZÁKLADĚ SELEKCE DLE OPATŘENÍ PRO RŮZNÉ SKUPINY ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ

Za účelem zpracování popisu dobrých praxí, které demonstrují dobré příklady v oblasti problematiky zaměstnávání osob se zdravotním postižením, bylo nutné podrobit základní vzorek 141 produktů dalšímu třídění. Tento proces jsme realizovali prostřednictvím 2 stupňů třídění.

2.1 TŘÍDĚNÍ PRVNÍHO STUPNĚ

Definiční znak prvního stupně třídění:

„Produkt řeší opatření pro podporu zaměstnanosti OZP/služeb zaměstnanosti“: ANO/NE

Ačkoliv produkty zahrnuté v Základním analytickém materiálu (Příloha č. 2) jsou zaměřené na OZP, mnohé z nich spadají do oblasti sociálních služeb či celoživotního vzdělávání a neřeší problematiku zaměstnávání OZP jako takovou, i když v širším slova smyslu bychom tak tvrdit samozřejmě mohli.

Proto byly do prvního stupně třídění zahrnuty pouze takové produkty, které se v rámci definice svých cílů a aktivit skutečně zaměřovaly na realizaci opatření pro podporu zaměstnanosti OZP/služeb zaměstnanosti.

ČÍSLO PRIORITY	POČET PRODUKTŮ
Priorita 1 - Zlepšování zaměstnatelnosti	40
Priorita 2 - Rozvoj podnikání	7
Priorita 3 - Podpora adaptability	25
Priorita 4 - Rovné příležitosti mužů a žen	3
CELKEM	75

Tabulka č. 6

Pokud porovnáme výsledek prvního stupně třídění se základním vzorkem produktů i co do členění produktů dle jejich zaměření na druh zdravotního postižení, lze konstatovat, že procentuální rozložení zůstává zachováno, a tudíž lze vzorek i nadále považovat za reprezentativní, dokládá to následující tabulka:

TYP ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ	ZÁKLADNÍ VZOREK		1. STUPEŇ TŘÍDĚNÍ	
	PRODUKTY	%	PRODUKTY	%
TĚLESNÉ	108	76,60%	53	70,67%
ZRAKOVÉ	10	7,09%	9	12,00%
SLUCHOVÉ	20	14,18%	10	13,33%
MENTÁLNÍ	2	1,42%	2	2,67%
DUŠEVNÍ	1	0,71%	1	1,33%
VNITŘNÍ	0	0,00%	0	0,00%
CELKEM	141	100,00%	75	100,00%

Tabulka č. 7

Přehledná tabulka s obsahem 75 produktů je uvedena v Příloze č. 5.

2.2 TŘÍDĚNÍ DRUHÉHO STUPNĚ

Cílem druhého stupně třídění je sestavení přehledného popisu dobrých praxí. „Dobrou praxí“ rozumíme **takové produkty, které přinášejí specifická, nová řešení problémů zaměstnávání OZP a generují prvky komplexního pojetí v rámci aplikace v praxi, tj. co nejširšího kontextu řešení nebo prvky systémového řešení a byly podrobeny validačnímu procesu**“.

Do přehledu produktů dobrých praxí budou zařazeny takové produkty, které naplní alespoň 1 definiční znak třídění.

Definiční znaky druhého stupně třídění:

1) produkt je validován

Proces validace byl v programu CIP Equal uplatněn na nově vzniklé inovativní produkty. Představoval zatím jediný nástroj pro posouzení kvality a inovativnosti posuzovaných produktů, jehož cílem bylo zajistit širší reflexi nejen ve vztahu k vyvinutým produktům ale i k již existujícím a to prostřednictvím uznání kvality produktů s důrazem na jejich přidanou hodnotu a další možnosti aplikace mimo domovský projekt. Validace se zúčastnili zástupci autorů – příjemců, tzv. peers tj. zástupci podobně zaměřených projektů, zástupci potenciálních uživatelů, tvůrců politik a externí experti. Lze tedy předpokládat, že validovaný produkt již vykazuje dostatečnou známku kvality, která zaručuje možnost dalšího využití výstupů produktu. Proces validace sice nebyl povinný pro všechny vyvinuté produkty, zařazení produktů do validačního procesu bylo založeno na dobrovolnosti a vůli příjemců. Je tedy zřejmé, že objem validovaných produktů by byl vyšší za předpokladu, byla-li by validace povinná pro produkty všechny.

2) produkt je charakterizován systémovým/komplexním pojetím řešené problematiky

Systémovost/komplexní pojetí splňují produkty, které problematiku zaměstnávání řeší v širšímslova smyslu, tj. zaměřují se na zefektivnění stávající politiky trhu práce ve smyslu změny systému, nástrojů či úpravy legislativy v oblasti zaměstnávání OZP, případně řeší komplexně problematiku konkrétní cílové skupiny v systému APZ.

Po provedeném třídění na základě výše uvedených definičních znaků byl vytvořen přehled produktů, které splňují definici dobré praxe, jak je popsána výše.

V uvedeném přehledu je celkem 27 produktů, které buď byly validovány, nebo jsou svým pojetím systémového charakteru. Z tohoto vzorku je celkem 21 validovaných produktů, 13 produktů splňuje charakter systémovosti/komplexního pojetí a 7 produktů splňuje oba definiční znaky.

Po provedení druhého stupně třídění jsou zastoupeny produkty stále ze všech 4 prioritních os, které jsou pro naši cílovou skupinu relevantní, viz Příloha č. 6.

Pokud jde o produkty co do typu zdravotního postižení, vykazuje vzorek i po druhé stupni třídění relativně shodné zastoupení jednotlivých typů postižení tak, jak tomu bylo v celkovém počtu produktů (141), což dokazuje tabulka uvedená níže.

TYP ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ	ZÁKLADNÍ VZOREK		1. STUPEŇ TŘÍDĚNÍ		2. STUPEŇ TŘÍDĚNÍ	
	PRODUKTY	%	PRODUKTY	%	PRODUKTY	%
TĚLESNÉ	108	76,60%	53	70,67%	21	77,78%
ZRAKOVÉ	10	7,09%	9	12,00%	2	7,41%
SLUCHOVÉ	20	14,18%	10	13,33%	3	11,11%
MENTÁLNÍ	2	1,42%	2	2,67%	0	0,00%
DUŠEVNÍ	1	0,71%	1	1,33%	1	3,70%
VNITŘNÍ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
CELKEM	141	100,00%	75	100,00%	27	100,00%

Tabulka č. 8

2.3 SHRNUÍ

Vzhledem k faktu, že cílem analýzy bylo zhodnotit výsledky projektů, lze v současné fázi analýzy charakterizovat výstupy analyzovaných produktů následovně:

SILNÉ STRÁNKY

- Důraz na potřebu regionální spolupráce subjektů, které pracují s cílovými skupinami
- Identifikace subjektů klíčových pro práci s OZP a realizaci pracovní rehabilitace
- Definice fungování regionálních partnerství
- Systémové pojetí produktů
- Aplikovatelnost v jiných regionech

SLABÉ STRÁNKY

- Produkt byl realizován pouze v jednom regionu
- Nedostatečná institucionalizace
- Nejasné fungování z hlediska finančního a personálního po ukončení projektů, tj. problematická udržitelnost
- Problematická aktualizace produktů

PŘÍLEŽITOSTI

- Využít zjištěná doporučení pro konkrétní práci s cílovými skupinami
- Přenositelnost do dalších regionů
- Zapojení více aktérů do regionální spolupráce
- Nastavení stabilního systému financování
- podklad pro legislativní změnu systému práce s OZP

HROZBY

- Nedostatek relevantních partnerů
- Závislost na evropských zdrojích
- Nezájem zaměstnavatelů o poradenské aktivity
- Nedostatečná institucionální základna pro vznik a udržitelnost modelu regionální spolupráce

Spolu s vydefinováním dobrých praxí bylo v další části analýzy provedeno terénní šetření formou řízených rozhovorů a 2 brainstormingových setkání s řešiteli projektů. . Pro tyto účely dále byl využit vzorek produktů, který vzešel z druhého stupně třídění, tento bude pouze zúžen o pět produktů, a to:

1. „Kvantitativní a kvalitativní analýza sektoru zaměstnavatelských, rehabilitačních a poradenských subjektů ve vybraných krajích včetně depistáže osob se zdravotním postižením“

- výstupy tohoto produktu jsou obsažené v produktu: Kvantitativní a kvalitativní analýza systému služeb pracovní rehabilitace pro OZP – souhrnná zpráva. Posuzování obou produktů by tudíž přineslo shodné informace.

2. „DVD – Pracovní rehabilitace v praxi“

- jde o DVD, které demonstruje principy regionální spolupráce v procesu pracovní rehabilitace, podrobný popis, principy a metody regionální spolupráce jsou obsahem produktu „Pracovní rehabilitace v regionálních sítích spolupráce“, uvedené DVD je spíše jakýmsi doplňkovým demonstrativním produktem.

3. „Počítačová grafika - e-learningový kurz pro sluchově postižené“

4. Kompletní výuková opora pro rekvalifikační kurz a kurz pracovní rehabilitace Základy obsluhy osobního počítače, práce s Internetem a elektronickou poštou pro sluchově postižené a neslyšící“

z pohledu využití produktu jsou produkty 4 a 5 svými charakteristikami téměř shodné. , Přestože se jedná o inovativní produkty pro osoby neslyšící a sluchově postižené, je obsahem produktu sada testů, .ppt prezentace či videoprezentace, které nelze zhodnotit po stránce systémové a komplexní.

5. „Informační balíček pro osoby se zdravotním postižením“

Jedná se o informační balíček obsahující praktické rady, postupy a doporučení, které mohou cílové skupině pomoci při hledání zaměstnání a rozvoji jejich kompetencí pro zvýšení šancí najít uplatnění na trhu práce. Tento produkt je spíše jakýmsi doplňkovým demonstrativním produktem pro poradce nezaměstnaných, kterými se zabývá produkt „Metodická příručka pro poradce nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v Praze“.

Seznam produktů pro další fázi analýzy:

CIP EQUAL Priorita 1 - Zlepšování zaměstnatelnosti		Realizátor projektu
1	Metodická příručka pro poradce nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v Praze	Národní rada zdravotně postižených
2	Kvantitativní a kvalitativní analýza systému služeb pracovní rehabilitace pro OZP – souhrnná zpráva	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.
3	Pracovní rehabilitace v regionálních sítích spolupráce	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.
4	Metodický materiál k realizaci poradenských programů pro OZP	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.
5	Metodika hodnocení funkčních činností a pracovního potenciálu	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.
6	Metodiky hodnocení psychosenzomotorického potenciálu člověka	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.
7	Některé aspekty financování pracovní rehabilitace	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.
8	Základní principy poskytování služeb pracovní rehabilitace (výchozí materiál pro tvorbu standardů služeb pracovní rehabilitace)	Vzdělávací společnost Edost s.r.o.

9	Metodika dlouhodobých vzdělávacích rekvalifikačních kurzů s roční praxí a nekolidujícím zaměstnáním	Město Krásná Lípa
10	Metodická příručka vedení vzdělávacích kurzů pro neslyšící.	TROAS, s.r.o.
CIP EQUAL Priorita 2 - Rozvoj podnikání		Realizátor projektu
11	Sociální firma (v teorii a praxi)	FOKUS Praha
12	Manuál: založení sociálního družstva obcí	Svaz českomoravských výrobních družstev
13	Manuál pro založení sociálního družstva/podniku	Svaz českomoravských výrobních družstev
CIP EQUAL Priorita 3 - Podpora adaptability		Realizátor projektu
14	Výukový cyklus neprofesní pracovní rehabilitace pro osoby se zdravotním postižením	S-COMP Centre CZ s.r.o.
15	Portál pro e-learning https://e-learning.scomp.cz	S-COMP Centre CZ s.r.o.
16	Analýza legislativního rámce s ohledem na situaci osob se zdravotním postižením	S-COMP Centre CZ s.r.o.
17	Metodika „Podporované zaměstnávání pro lidi se zrakovým postižením“ + kurzy pracovní asistence	IQ ROMA Servis
18	Metodika odstraňování bariér zaměstnatelnosti znevýhodněných skupin na trhu práce	Olomouc Training Centre s.r.o.
19	SWOT a PEST analýza zaměstnatelnosti a dalšího vzdělávání znevýhodněných skupin na trhu práce v Olomouckém kraji	Olomouc Training Centre s.r.o.
20	On-line linka Centra znakového překladu (OCZP)	Free Art Records s.r.o. - Centrum vizualizace a interaktivity s.r.o.
CIP EQUAL Priorita 4 - Rovné příležitosti mužů a žen		Realizátor projektu
21	Souhrnný manuál poradenských programů	Integrovaná střední škola technická - Velebudice
22	Metodika Poradenských a informačních míst IMPULS	Integrovaná střední škola technická - Velebudice

Tabulka č. 9

2.4 DOBRÉ PRAXE ZREALIZOVANÝCH PROJEKTŮ

V rámci této kapitoly uvádí řešitelský tým popis „dobrých praxí“, které jsou obsaženy v produktech vzešlých ze II. stupně třídění a jsou v souladu s definicí dobré praxe vydefinované řešitelským týmem. Pro potřeby vydefinování dobrých praxí vycházel řešitelský tým nejen z desk research samotných produktů, ale následně i z terénního šetření pomocí řízených rozhovorů.

„Dobrou praxí“ rozumíme takové produkty, které přinášejí specifická, nová řešení problémů zaměstnávání OZP a generují prvky komplexního pojetí v rámci aplikace v praxi, tj. co nejširšího kontextu řešení nebo prvky systémového řešení a byly podrobeny validačnímu procesu“.

Popsané dobré praxe tedy v současné době do určité míry fungují. V době svého vzniku byly inovativními a novými způsoby řešení problémů týkajících se uplatnění OZP na trhu práce a měly být přeneseny a uplatněny ve stávající praxi trhu práce a v nových programech spolufinancovaných Evropským sociálním fondem.

1. CASE MANAGEMENT

Pro řešení situace klienta OZP je často zapotřebí spolupráce několika institucí (organizací), jejichž služby je třeba koordinovat. Spolupráce na principu case managementu představuje nástroj pro zefektivnění týmové práce na řešení problému klienta a vytváří propojení mezi zdravotní a sociální péčí. Tento přístup směřuje ke zlepšení organizace služeb s ohledem na individuální potřeby klienta a jeho blízkých, přenáší vyšší díl zodpovědnosti na pracovníky přímo poskytující péči, zlevňuje a zefektivňuje služby. Case manager pracuje s klientem individuálně, ideální je navázání spolupráce již ve fázi akutní léčebné péče nebo ve fázi léčebné rehabilitace, respektuje volby a přání klienta, koordinuje aktivity nejen pro klienta ale i zaměstnavatele a využívá možnosti podpory napříč celým systémem (spolupráce se zdravotnickými, poradenskými, sociálními a finančními institucemi), jedná se o dlouhodobou podporu, která respektuje cíleně – orientovaný přístup.

Z pohledu práce s OZP se case management osvědčil v Rakousku, kde představuje podporu „šitou na míru“ osobám, které přicházejí s různými problémy a z různého prostředí. Podpora v tomto případě představuje vyjednávání mezi klientem, poskytovatelem služeb a finančními institucemi.

2. VČASNÉ VYUŽITÍ ERGODIAGNOSTIKY

Jedná se o využití včasné rehabilitace ve formě ergoterapie a fyzioterapie u osob v pracovní neschopnosti, které jsou v současné době v procesu léčebné rehabilitace, za účelem udržení, změny nebo získání pracovního místa.

Příkladem dobré praxe je využití včasné ergodiagnostiky např. u osoby, která ukončila akutní léčebnou péči a prochází léčebnou rehabilitací např. v rehabilitačním oddělení, a v tomto okamžiku je žádoucí, aby byla zahájena spolupráce rehabilitačního oddělení (příp. sociálního pracovníka nemocnice) s úřadem práce a zaměstnavatelem. Fyzioterapie i ergoterapie jsou přípravou na pracovní uplatnění a splňují charakter aktivit řadících se do pracovní rehabilitace. Včasným zahájením pracovní rehabilitace je reálné, že se zkrátí doba pracovní neschopnosti, což znamená úsporu výdajů na nemocenskou a dále úsporu zaměstnavateli za výpadek zaměstnance, pokud se podaří díky pracovní rehabilitaci vrátit osobu na původní pracovní místo. Zkrácením pracovní neschopnosti se omezuje riziko ztráty pracovních a sociálních návyků, které ztěžují uplatnitelnost na trhu práce a vedou k dlouhodobému „uvíznutí“ osoby v systému sociálních dávek.

3. PODPOROVANÉ ZAMĚŠTNÁVÁNÍ JAKO FORMA PRACOVNÍ REHABILITACE

Podporované zaměstnávání jako metoda sociální rehabilitace se řadí mezi sociální služby. Jde o službu, která umožňuje zaměstnávání OZP přímo na otevřeném pracovním trhu prostřednictvím individuální a

systematické práce se znevýhodněným člověkem. Služba je časově omezená a přizpůsobuje se individuálním požadavkům účastníka.

Příkladem dobré praxe je využití agenturního zprostředkování zaměstnání jako formy pracovní rehabilitace, které není zcela běžné, ale v některých případech je ideálním řešením. Cílem PZ je umožnit obtížně zaměstnatelným OZP (převážně s mentálním postižením) najít nebo si udržet zaměstnání na otevřeném trhu práce a současně zvýšit míru jejich samostatnosti, což je v souladu s cílem pracovní rehabilitace. PZ je ukázkou individualizované, terénně zaměřené, intenzivní, ale časově omezené služby pro výše uvedenou cílovou skupinu. Metodami PZ jako individuální služby je: poradenství, individuální konzultace, doprovázení, zastupování, pracovní asistenci prostřednictvím pracovního konzultanta, příprava k práci, což je v souladu s formami pracovní rehabilitace. Běžným prvkem je podpora přímo na pracovišti.

4. SOCIÁLNÍ FIRMA

Sociální firma představuje odlišnou formu zaměstnávání OZP. Jedná se o konkurenceschopný podnikatelský subjekt působící na běžném trhu, jehož účelem je vytvářet pracovní příležitosti pro osoby výrazně znevýhodněné na trhu práce a k tomu jim poskytovat přiměřenou pracovní a psychosociální podporu. Pracuje s cílovou skupinou, která má na trh práce nejobtížnější přístup a v průběhu výkonu pracovní činnosti potřebí dlouhodobou nebo opakovanou pracovní podporu (zejména duševně nemocní, mentálně postižení, drogově závislí). Přidaná hodnota sociální firmy je zejména v tom, že sociální firma usiluje o propojení ekonomických a sociálních cílů, tj. o dosažení ekonomické soběstačnosti a její skloubení se zaměstnáváním a podporou znevýhodněných zaměstnanců. Oproti většině ostatních subjektů poskytujících pracovní uplatnění znevýhodněným (např. chráněným dílnám) usiluje o dosažení ekonomické soběstačnosti.

Přenos fungování modelu sociální firmy v zahraničí, jeho aplikace v podmínkách ČR a vytvoření standardů sociální firmy, zpracovaných na základě zahraniční inspirace (britský model sociální firmy) a na základě praktických zkušeností z provozu sociálních firem (Júnův statek, Zahrada, Café Therapy), představuje příklad dobré praxe z minulého programovacího období.

5. KAZUISTICKÁ KONFERENCE

Kazuistická konference představuje hodnotící setkání odborníků, kteří se podíleli na diagnostických poradenských činnostech před vstupem do pracovní rehabilitace nebo po jejich ukončení v rámci pracovní rehabilitace. Cílem této konference je zhodnotit výsledky konkrétního klienta a poskytnout přesná data o potenciálu klienta pracovníkovi ÚP pro další postup. Samotné složení členů konference je v kompetenci ÚP, může být velmi variabilní a je odvislé od zvolené formy poradenské činnosti, např.

pokud byla zařazena ergodiagnostika či psychodiagnostika, je žádoucí, aby se hodnocení zúčastnili ti odborníci, kteří byli garanty/dodavateli těchto částí. Výstupem konference je formulace doporučení např. vhodných forem pracovní rehabilitace.

6. APLIKACE STANDARDŮ Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví – ICF

Hodnocení pracovního potenciálu OZP bylo do nedávné doby odkázáno pouze na diagnózu posudkového lékařství, která stanoví, co jedinec dělat nesmí, tj. negativní rekomandaci/doporučení.

Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví - MKF (International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF) je základem k hodnocení funkčních schopností a psychosenzomotorického potenciálu osob s disabilitou. Hlavní přínos ICF spočívá v tom, že neklasifikuje osoby, ale popisuje a klasifikuje situaci každého člověka v řadě okolností vztahujících se ke zdraví. Navržené metodické postupy ICF umožňují takové vyšetření, které doporučení obrací pozitivním směrem, a tedy stanoví, co jedinec může dělat vzhledem ke svému zdravotnímu stavu.

7. VYTVOŘENÍ REGIONÁLNÍCH SÍTÍ SPOLUPRÁCE

Fungující regionální síť je založena na spolupráci subjektů a podmínkou její funkčnosti je koordinace spolupráce subjektů a kvalita jejich služeb. Legislativní podmínky nebrání vzniku takovýchto sítí, jejich funkčnost byla na regionální úrovni odzkoušena a ověřena v minulém období.

K příkladům dobré praxe patří vytvoření sítí spolupráce v procesu pracovní rehabilitace. Jednalo se o spolupráci subjektů, které se podílely na realizaci pracovní rehabilitace prostřednictvím dodávky svých služeb ÚP, tj. vzdělávací organizace, zdravotní instituce (rehabilitační oddělení). Výsledkem této spolupráce je tak získání komplexní informace o pracovních schopnostech klienta, jako důležitý nástroj v procesu hledání možného zařazení klienta na trh práce a sám klient získává zásadní informaci o svých pracovních schopnostech. Inovativní přístup systému spolupráce se odráží především v prosazování principu pozitivního doporučení zaměřeného na schopnosti – nikoliv na negativní vymezení ve vztahu k pracovnímu uplatnění klienta, v prosazování funkčního hodnocení a v multidisciplinárním přístupu k řešení pracovní rehabilitace. Navrhovaný model ukazuje na nutnost provázanosti všech fází pracovní rehabilitace a svou koncepcí zapadá do celého procesu rehabilitace, což je současně i jeho přidanou hodnotou.

3. ETAPA III - ANALÝZA MOŽNOSTÍ VYUŽITÍ DOBRÝCH PRAXÍ V SOUČASNÉM SYSTÉMU APZ VČETNĚ POROVNÁNÍ JEJICH FINANČNÍ NÁROČNOSTI SE SOUČASNÝM STAVEM

Úvod

Technika řízených rozhovorů byla vybrána především s ohledem na malý počet produktů (výstupů projektu). Řízené rozhovory byly vedeny s realizátory projektů, tj. s projektovými manažery, zakladateli či zřizovateli organizací. Při přípravě empirického šetření využil řešitelský tým stávající dostupné poznatky a zkušenosti s problematikou zaměstnávání OZP, které se odrážejí ve stanovení výzkumného cíle a samotném provedení výzkumu.

Při tomto postupu respektoval řešitelský tým dvě úrovně. První úroveň je rámec tvořený organizacemi (soukromými či veřejnými), které se problematikou zaměstnávání osob se zdravotním postižením zabývají. Druhou úroveň pak tvoří samotné produkty těchto organizací, které jsou využívány při řešení problematiky zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Prostřednictvím řízených rozhovorů získal řešitelský tým informace kvalitativní povahy, a to i přesto, že metoda dotazníkového šetření a řízených rozhovorů se řadí mezi kvantitativní sociologické metody. Toto sociologické šetření přineslo pro řešení výzkumného cíle především možnost postihnout současný reálný stav využívání vybraných produktů.

3.1 METODOLOGIE A ORGANIZACE VÝZKUMU

❖ STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE

Základní otázky:

- **Jaké je využívání produktů (výstupů projektů) zaměřených na zaměstnanost OZP?**
- **Jak probíhá financování těchto produktů?**
- **Jaké jsou možnosti využití těchto produktů v další praxi?**

Stanovení výzkumného cíle vycházelo z předpokladu, že produkty (výstupy projektu) realizované v rámci operačních programů mají dopad na zaměstnanost osob se zdravotním postižením. Cílem výzkumu bylo tedy zjistit jejich vliv na zaměstnanost osob se zdravotním postižením a vyhodnotit možné přínosy a negativní dopady v případě jejich regionální popř. národní implementace do politiky zaměstnanosti osob se zdravotním postižením.

❖ FORMULOVÁNÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

Výzkumné otázky vycházely z potřeby zpracovatelů získat potřebné informace k jednotlivým aspektům využívání, financování a širšímu zavedení produktů podporujících zaměstnanost OZP.

Baterie otázek byla rozdělena do části obecné a praktické. Otázky byly formulované tak, aby jejich zodpovězení přispělo k naplnění cílů šetření a k hlubšímu vhledu do zkoumané problematiky. U některých otázek byla zpracována doporučení pro tazatele, na co se zaměřit či soustředit.

V obecné části se jedná o tzv. „zarámování“ respondenta především pomocí uzavřených a polootevřených základních otázek. Praktická část již byla zaměřená na konkrétní dotazy ke zkoumaným produktům, a to především z hlediska jejich využívání a financování.

❖ POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

V návaznosti na kapitolu 2 analýzy bylo do výsledného zkoumaného souboru zahrnuto celkem 22 produktů, podrobný seznam s adresami a kontaktními údaji je uveden v Příloze č. 7.

Typologie produktů

Z pohledu typu produktů, které byly do této fáze zařazeny, se jedná ve valné části o metodické materiály nebo příručky. Nejde o to, že příručka či metodika sama je dobrou praxí, nicméně postupy v ní navrhované či dle ní realizované odpovídají definici dobré praxe stanovené řešitelským týmem pro účely této studie.

TYP PRODUKTU	PRODUKTY	%
METODIKA (MANUÁL, PŘÍRUČKA)	14	66,67%
SBORNÍK	0	0,00%
VÝZKUMNÁ ZPRÁVA (ANALÝZA, STUDIE, STATISTIKA)	3	12,50%
AUDIOVIZUÁLNÍ PRODUKT (DVD, SPOT)	0	0,00%
INFORMAČNÍ PRODUKT (WEBOVÝ PORTÁL, BROŽURA aj.)	2	8,33%
SLOVNÍK	0	0,00%
VÝUKOVÝ PROGRAM	2	8,33%
JINÉ	1	4,17%
CELKEM	22	100,00%

Příloha č. 10

❖ METODOLOGIE VÝZKUMU

Při realizaci výzkumu byla použita metoda řízeného rozhovoru (interview), která obsahuje sled uzavřených a otevřených otázek, které řešitelskému týmu umožnily přesně charakterizovat respondenta

a jeho produkt řešící uplatnění OZP na trhu práce z hlediska využívání v praxi, další aplikovatelnosti a z hlediska finančního. V případě uzavřených otázek byly používány otázky dichotomické (odpověď ANO – NE) a výběrové. Pro vyjádření dalších postojů respondenta byly využity otázky otevřené.

Řešitelský tým navrhl okruh 11 otázek tak, aby vlastní řízený rozhovor netrval déle než 30 minut. Struktura otázek i otázky samotné jsou patrné z níže uvedeného materiálu, který je hlavním vodítkem pro vedení řízených rozhovorů.

❖ DOTAZNÍK

I. Obecná část (problematika zaměstnávání OZP v praxi respondenta)

1. Základní informace:

1. Název subjektu
2. Právní forma
3. Počet zaměstnanců
4. Obor působení
5. Doba působení na trhu práce
6. Zkušenost se zaměstnáním OZP ve vlastní organizaci (ANO/NE)
 - Pokud ano, v jakém rozsahu

2. Jaké aktivity v oblasti zaměstnávání/poradenství OZP v současnosti realizujete? (tazatel se zaměří na konkrétní popis forem a způsobů provádění)

1. Poradenství
2. Zaměstnávání (přímé zaměstnání/cílené vyhledávání pracovního uplatnění pro OZP)

3. Jak jsou financovány aktivity uvedené v bodě 2.

1. Národní zdroje
2. Strukturální fondy
 - a) Operační program - přímé čerpání (tazatel zaznamená typ operačního programu a oblast podpory)
 - b) Operační program prostřednictvím ÚP – (tazatel zaznamená typ operačního programu a oblast podpory)
3. Jiné

4. Jaká současná opatření na podporu uplatnění OZP na trhu práce vnímáte jako neefektivní a proč?

5. S jakými institucemi spolupracujete v oblasti zaměstnávání OZP a které z nich považujete za zásadní pro tuto spolupráci a proč?

(tazatel se soustředí na podotázky – výhody, nevýhody, překážky spolupráce mezi subjekty navzájem)

1. Obce, města
2. Kraje
3. Ministerstva
4. Úřady práce
5. Zaměstnavatelé
6. Neziskové organizace
7. Jiné

II. Praktická část (využití produktů v praxi)

6. Název produktu/ů

7. Typ produktu/ů

1. Metodika (manuál, příručka, kurz)
2. Sborník
3. Výzkumná zpráva (analýza, studie, statistika)
4. Audiovizuální produkt (DVD, spot)
5. Informační produkt (webový portál, brožura, aj.)
6. Slovník
7. Výukový program
8. Jiné

8. Je produkt využíván doposud?

(podotázky 1. – 3. nebudou použity pro typy produktu výzkumná zpráva (viz 7.3))

1. ANO, využívá jej v původní podobě (tazatel se zaměří na způsob financování)
2. ANO, využívá jej v pozměněné podobě (tazatel se zaměří na důvody a charakter úprav a způsob financování)
3. NE, produkt se nevyužívá (tazatel se zaměří na důvody)

(podotázka 4. je určena pro typ produktu 7.3)

4. Byla doporučení analýzy implementována do praxe?

ANO – jakým způsobem?

NE – z jakého důvodu a jsou doporučení stále aktuální a potřebná implementovat?

9. Jedná se o systémový produkt?

ANO

NE

10. Je produkt aplikovatelný v jiných regionech?

ANO – za jakých podmínek?

NE – (tazatel se zaměření na důvody, např. produkt je „šitý na míru“ lokálnímu trhu práce či cílové skupině)

11. Jaké jsou podle vás možnosti financování produktu a které z nich (či jejich kombinaci) vnímáte jako nejefektivnější ve vztahu k uplatnění OZP na trhu práce?

❖ ČASOVÝ HARMONOGRAM

Terénní šetření bylo zrealizováno v únoru 2012. Proběhla individuální návštěva organizací dle časových možností jednotlivých respondentů. Zpracování záznamů a jejich formální úprava bylo provedeno bezprostředně po uskutečnění rozhovoru. Vyhodnocení šetření a zapracování poznatků do SWOT analýzy vybraných produktů bylo zrealizováno v březnu 2012.

3.2 VYHODNOCENÍ ŘÍZENÝCH ROZHOVORŮ – SWOT ANALÝZA

Z plánovaného počtu 22 rozhovorů bylo uskutečněno celkem 21. Rozhovory proběhly celkem u 10 organizací. Důvodem nižšího počtu organizací ve srovnání s počtem analyzovaných produktů je fakt, že v rámci jednoho projektu bylo vytvořeno více produktů, proto u některých organizací proběhlo více rozhovorů než u jiných. Během realizace terénního šetření se vyskytlo několik případů, kdy již osoby odpovědné za realizaci analyzovaných projektů v organizacích již nepracují a bylo komplikovanější získat tak „kvalitního“ respondenta.

Organizace zahrnuté do řízených rozhovorů vykazovaly širokou škálu právních forem. Největší zastoupení právních forem tvoří společnosti s ručením omezením a občanská sdružení. Průměrný počet zaměstnanců na organizaci činí 95 osob. Počet zaměstnanců však vykazoval velmi široké rozpětí od 0 až po 200 osob.

Mezi nejčastější oblasti působení uváděly organizace především vzdělávání dospělých, poradenství pro OZP, sociální a zdravotní služby, poradenství pro ÚP a zaměstnavatele. Lze konstatovat, že se jedná především o organizace s dlouhodobou působností, na trhu práce působí v průměru 20 let, což svědčí o jejich stabilním postavení ve vztahu k aktivitám i financování.

Téměř všechny organizace uvedly, že mají přímou zkušenost se zaměstnáváním OZP ve vlastní organizaci, jedna organizace zaměstnává cca ½ zaměstnanců OZP, ostatní organizace zaměstnávají v průměru 2-3 OZP.

Pokud jde o aktivity realizované organizacemi v současnosti, nejčastěji jde o poskytování poradenských služeb oblasti motivace, diagnostiky (ergo i psychodiagnostika); zdravotní, sociální a komunitní služeb; personální agentury – poradenství a podpora při vyhledávání pracovních míst.

Z pohledu financování jsou aktivit zajištěny dle očekávání více zdroji, kdy největší zastoupení má financování prostřednictvím Úřadu práce (APZ), následují vlastní zdroje zajištěné na základě smluvního či dodavatelského vztahu a dále využívání ESF – především OP LZZ, který podporuje poradenské a sociální aktivity.

Z řízených rozhovorů vyloučena následující SWOT analýza produktů a celého systému podpory zaměstnávání OZP.

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Dostatek prostředků na rozvoj inovativních produktů - Pilotně odzkoušené produkty pro různé typy OZP - Existence dlouhodobě udržitelných způsobů zaměstnávání OZP s vícezdrojovým financováním - Zájem NNO o provozování/aplikaci produktů umožňující zaměstnávání OZP - Existence organizací sdružujících OZP - Nové a rychle se rozvíjející možnosti telekomunikační a výpočetní techniky rozšiřující pracovní uplatnění OZP 	<ul style="list-style-type: none"> - Málo flexibilní dotační systém s přebujelou administrativou - Neefektivní kontrola nepodchycující zneužívání dotačního systému - Rušení některých dotačních titulů, časté změny, nevyzpytatelnost systém mající vliv na dlouhodobé fungování některých produktů - Jednorázové dotace nemotivující k hledání dlouhodobě udržitelných řešení - Absence prostředků financujících fungování a další rozvoj již odpilotovaných produktů - Nevhodné nastavení dotačních programů financující pouze vývoj dalších produktů tzn. nutící žadatele produkty „recyklovat“
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> - Možnost vhodněji nastavit dotační programy pro nové programovací období - Možnost dlouhodobého financování produktů spočívajících na vícezdrojovém financování bez vysokých nároků na dotační prostředky - Rozvoj dalších forem zaměstnávání OZP nezávislých na dotačních programech - Možnost nalezení nových pracovních uplatnění pro OZP využitím telekomunikační a výpočetní techniky 	<ul style="list-style-type: none"> - Zastarání již vyvinutých produktů a nutnost jejich vývoje od samého počátku - Setrvání u systému jednorázových dotací s vysokým nárokem na státní rozpočet - Zvýšení zájmu podnikatelů o zaměstnávání OZP

Tabulka č. 11

Nejvíce diskutovaným tématem řízených rozhovorů je absence finančních prostředků na fungování již odzkoušených a dobře fungujících produktů v praxi. Je zřejmé, že systém zaměstnávání OZP se bez inovativních přístupů neobejde a část finančních prostředků by měla být orientována na vývoj nových produktů. Zároveň je však nutné konstatovat, že žádný z vyvinutých produktů nebude dlouhodobě schopný fungovat bez dalšího financování. Avšak na rozdíl od standardních forem podpory zaměstnávání OZP např. formou chráněných dílen či veřejně prospěšných prací, fungování nových produktů neklade vysoké nároky na financování z veřejných zdrojů formou dotace. Naopak nové produkty jsou často založené právě na snižování závislosti nových forem zaměstnávání OZP na dotačních systémech a tedy veřejných prostředcích, čímž je zároveň podpořena jejich dlouhodobá udržitelnost.

Z rozhovorů rovněž vyplynul rovněž závěr, že dle respondentů je neefektivní financovat pouze vývoj a pilotní odzkoušení několika desítek produktů. To má totiž mimo jiné za následek umělé „recyklování“ již vyvinutých produktů. Velké množství produktů po ukončení jejich projektového financování muselo být pozastaveno, dokud se nenalezl jiný zdroj financování (opět většinou formou projektového financování). Větší efekt vynaložených prostředků je možné spatřovat v dlouhodobějším financování omezeného počtu již vyvinutých a pilotně vyzkoušených produktů. Toto financování může být omezené (udržovací) a může docházet k jeho postupnému útlumu tak, aby se stalo pouze součástí vícezdrojového systému.

Zajištění dlouhodobějšího fungování produktů v praxi je mimo jiné jednou z klíčových podmínek pro to, aby se vyvinuté produkty měly šanci stát se příkladem dobré praxe.

Tento přístup zároveň neznamená zakonzervování určité podoby produktu a zastavení jeho dalšího rozvoje a nových inovativních řešení. Je přirozené, že fungování produktu v praxi vyvíjí naopak tlak na jeho úpravy, další rozvoj a přizpůsobování se potřebám OZP a zaměstnavatelů. Vyhrazení části finančních zdrojů na dlouhodobé financování aplikace produktů v praxi se tak jeví jako velmi efektivní způsob podpory inovací v oblasti zaměstnávání OZP.

Záznamy z rozhovorů jsou uvedeny v Příloze č. 8.

4. ETAPA IV - DOBRÉ PRAXE A JEJICH VYUŽITÍ V SOUČASNOSTI

V této kapitole řešitelský tým definuje podmínky pro zavedení vybraných dobrých praxí do současného systému. Doporučení k jednotlivým příkladům dobrých praxí reflektuje nejen výstupy z řízených rozhovorů s jednotlivými tvůrci vybraných projektů, ale také výstupy z fokusní skupiny expertů trhu práce, legislativní vývoj a zaměření opatření ve výzvách ESF. Ve fokusní skupině byl zastoupen expert Sociální agentury, o.s., která je akreditovanou agenturou práce, akreditovanou vzdělávací institucí, registrovaným poskytovatelem sociálních služeb a držitelem akreditací pro vzdělávací programy a dobrovolnickou činnost, primář rehabilitačního oddělení Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem, o.z. a vedoucí oddělení zaměstnanosti, Úřad práce v Ústí nad Labem.

4.1 DOBRÉ PRAXE DNES

CASE MANAGEMENT

Principy case managementu jsou v současné době aplikované např. ve službě podporovaného zaměstnávání. V obecnější rovině využití case managementu je překážkou omezená doba realizací projektů, protože case management probíhá jen v období realizace projektových aktivit, ale nepokračuje se v něm po jejich ukončení. Tím dochází k situaci, kdy se klienti vrací zpět do systému ÚP. V ideálním případě by case manager mohl být odborným pracovníkem ÚP, protože tento má k dispozici veškeré údaje o historii evidence daného klienta a má oprávněný přístup k osobním datům, na rozdíl od ostatních institucí, které s klienty pracují v rámci projektů. To však klade vysoké nároky na profesionalitu takových osob a za účelem udržení kvality by to znamenalo případný nárůst počtu takových pracovníků. V současné době, kdy se ÚP stávají de facto pouze místem pro výkon pasivní politiky zaměstnanosti, je však výše uvedené nereálné, a proto pravděpodobně jediným způsobem k prosazování principů case managementu je outsourcing poradenských a dalších aktivit od externích subjektů.

VČASNÉ VYUŽITÍ ERGODIAGNOSTIKY

Včasné využití ergodiagnostiky současný systém již částečně umožňuje, neboť osoba žádající o pracovní rehabilitaci nemusí být uchazečem o zaměstnání a může o ni zažádat již ve fázi pracovní neschopnosti. V tomto smyslu lze tedy především doporučit vyšší míru osvěty jak zdravotnických zařízení, tak zaměstnavatelů, jejichž zaměstnanci jsou dlouhodobě v pracovní neschopnosti a jsou tak ohroženi ztrátou pracovního umístění. Využití včasné ergodiagnostiky je však omezeno nejasným způsobem financování. Včasnou diagnostiku můžeme tedy definovat jako první fázi pracovní rehabilitace, někdy označovanou jako předpracovní rehabilitaci. Pokud osoba v pracovní neschopnosti nezažádá o pracovní

rehabilitaci v této fázi, dojde k procesu posouzení potenciálu až se značným zpožděním, tedy v době, kdy je již osoba v evidenci ÚP jako uchazeč o zaměstnání. Tato časová mezera by mohla být eliminována postupem, který je navržen v připravovaném zákonu o rehabilitaci, který nově jednoznačně definuje fáze rehabilitačního procesu, kde do tzv. rehabilitace regionální (III. fáze) zahrnuje ergodiagnostiku pracovního uplatnění na stávajícím pracovním místě, doporučení ke změně pracovního místa u stávajícího zaměstnavatele či hledá úplně nové pracovní uplatnění. V této fázi rehabilitace by pak docházelo ke spolupráci zaměstnavatele, úřadu práce a zdravotnického zařízení jako první úrovně „podpůrné sítě“. Návrh zákona předpokládá financování tohoto procesu ze sociálního pojištění. Využití tohoto principu je velmi inovativní z pohledu efektivního využití času i finančních prostředků. Včasným využitím ergodiagnostiky dochází ke zkracování doby následné evidence OZP, v ideálním případě nedojde k registraci OZP jako uchazeče o zaměstnání, dochází k pozitivním efektům jako např. zachování co nejvyšší míry pracovních návyků a motivace pracovat a není třeba využívat další poradenské formy APZ. V případě, že není možné OZP udržet na stávajícím pracovním místě, přichází tato OZP na ÚP již s „profilem“ pracovního uplatnění ve smyslu pozitivních doporučení a lze tak navázat již cílenými konkrétními nástroji APZ (zprostředkování zaměstnání apod.), aniž by byly vynakládány finanční prostředky na další formy poradenství. Závěrem lze konstatovat, že tento příklad dobré praxe je nejlépe využitelný u osob v dlouhodobé pracovní neschopnosti.

PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ JAKO FORMA PRACOVNÍ REHABILITACE

Svou definicí i charakterem činností je dle řešitelského týmu podporované zaměstnávání jednoznačně službou zaměstnanosti, odpovídající principům a definici pracovní rehabilitace. Vynakládání finančních prostředků na podporované zaměstnávání z podpory vyčleněné na rozvoj sociálních služeb se tedy jeví jako nesystémové, a proto je jednoznačným doporučením včlenit podporované zaměstnávání mezi stávající formy pracovní rehabilitace. V opačném případě existuje riziko tzv. dvojího financování stejného typu intervence.

SOCIÁLNÍ FIRMA

Názory na sociální podnikání jsou stále velmi rozdílné, avšak to, že se o dobrou praxi jedná, je patrné z typů podpory OPLZZ, která se v rámci své prioritní osy 3.1 zaměřuje právě na podporu vzniku a provozu sociálních firem. Financování sociálních firem figuruje v návrzích Evropské komise pro příští kohezní politiku pro roce 2013 jako jedna z priorit., neboť model sociálního podnikání se na evropské úrovni jeví jako vhodný a efektivní nástroj začleňování osob s různým typem znevýhodnění, který bývá často kumulován, protože sociální znevýhodnění může generovat omezení zdravotní a naopak atp. I z tohoto důvodu se řešitelský tým domnívá, že by sociální firmy měly být akceptovány jako komplementární

součástí podpory aktivní politiky zaměstnanosti, neboť podobně jako podporované zaměstnávání, svým charakterem směřují spíše k trhu práce. Konceptně podobný model představuje Sociální družstvo – tzv. obecní družstvo. V této chvíli není podstatné, jak budeme sociální firmu nazývat, podstatné je naplnění definice a dodržování standardů, které byly vytvořeny a které představují dobrou praxi. Stávající legislativa sice neobsahuje definici sociální firmy, avšak umožňuje existujícím právním formám (komerčním i neziskovým organizacím) upravit své stávající stanovy a statuty ve smyslu standardů sociální firmy. Z tohoto pohledu lze jako překážku většího rozvoje takových firem považovat nastavení aktuálních, které pro poskytnutí podpory požadují např. založení společnosti s ručením omezením jako nositele sociální firmy pro účely žádosti o dotaci, to je například případ občanských sdružení, která nejsou oprávněnými žadateli, ačkoliv jsou nejčastějšími provozovateli sociálních firem. Na žadatele je tak přenášena vysoká administrativa a především finanční náklady spojené se založením této právní formy. V případě podpoření žádosti o dotaci můžeme takové náklady vidět jako efektivní vstupní investici, ačkoliv nejsou způsobilými výdaji. V opačném případě však je žadatel podroben dalšímu administrativnímu procesu spojenému se zrušením této právní formy.

KAZUISTICKÁ KONFERENCE

Z pohledu využití kazuistické konference v praxi lze konstatovat, že tento nástroj je ve větší či menší míře využíván a kvalita a funkčnost závisí na profesionalitě a zkušenostech pracovníků ÚP odpovědných za pracovní rehabilitaci. V rámci současných realizovaných projektů bývají koordinátory kazuistických konferencí ÚP nebo organizace, které v rámci projektů realizují poradenské činnosti, jejichž výstupem je posouzení pracovního potenciálu. Obě varianty jsou funkční i aplikovatelné v rámci stávajících podmínek. Doporučením řešitelského týmu by mohla být povinnost realizace takových konferencí v rámci všech podporovaných poradenských (diagnostických) činností realizovaných za podpory ESF, aby se takový příklad dobré praxe „fixoval“ do stávajícího systému.

APLIKACE STANDARDŮ Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví – ICF

V současnosti může ÚP tuto dobrou praxi již využívat, a to při nákupu služby ergodiagnostiky od zdravotnického zařízení. Při zhodnocení pracovního potenciálu využívají lékaři mezinárodní klasifikaci standardů. Žádoucí pro fungování dobré praxe je, aby takového hodnocení pracovního potenciálu převzali i posudkoví lékaři, a to jak na úrovni ÚP, tak na úrovni České správy sociálního zabezpečení. Tímto krokem by se výrazně zefektivnil proces např. pracovní rehabilitace či dalších forem podpory osobám se zdravotním postižením, protože v okamžiku zahájení práce s OZP by již byly k dispozici relevantní a objektivní data pro účely pracovního uplatnění. To, že se tento princip nevyužívá v širším měřítku, může být dáno dostupností, resp. nedostupností, ergodiagnostických center ve všech

regionech. Doporučením je rozšíření vzniku ergodiagnostických center tak, aby bylo alespoň jedno v každém kraji. Aplikaci tohoto principu dlouhodobě řeší odbor posudkové služby MPSV v čele s MUDr. Bc. Rostislavem Čevelou.

VYTVOŘENÍ REGIONÁLNÍCH SÍTÍ SPOLUPRÁCE

Pro zajištění efektivního fungování regionálních sítí spolupráce a jejich přínosu do oblasti zaměstnanosti OZP je nutné zabezpečit především koordinaci samotné spolupráce subjektů a kvalitu nabízených služeb. Pozitivním rysem nastavení regionálních sítí spolupráce je zajištění široké sítě služeb osobám se zdravotním postižením, které by jedna organizace nebyla ve většině případů schopná zajistit. Jako vhodný koordinátor se i nadále jeví Úřad práce, nicméně v současné době přenesení rozhodovacích kompetencí na krajské pobočky lze jen těžko odhadovat, jak se k takovým platformám budou tyto stavět. ÚP je významným aktérem této spolupráce, neboť je subjektem, který např. pracovní rehabilitaci zabezpečuje nebo nakupuje další poradenské činnosti od ostatních subjektů na trhu práce.

4.2 INOVACE A DOBRÉ PRAXE V AKTUÁLNÍCH VÝZVÁCH OP LZZ A OPPA

Pro využití nových nástrojů v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením jsou v současnosti určeny prostředky ESF v rámci operačních programů OP Lidské zdroje a zaměstnanost a OP Praha - Adaptabilita. V rámci OP LZZ lze identifikovat možnosti podpory OZP především v rámci prioritních os č. 2 „Aktivní politiky trhu práce“ a č. 3 „Sociální integrace a rovné příležitosti“. V rámci OPPA je tento prostor dán v rámci prioritní osy č. 2 „Podpora vstupu na trh práce“.

Pro účely analýzy řešitelský tým identifikoval celkem 93 projektů zaměřených na zaměstnávání osob se zdravotním postižením a to v následujících oblastech podpory:

OPERAČNÍ PROGRAM LIDSKÉ ZDROJE A ZAMĚSTNANOST	68 projektů
z toho:	
Oblast podpory 2.1 - Posílení aktivních politik zaměstnanosti	30 projektů
Oblast podpory 3.1 - Podpora sociální integrace a sociálních služeb	9 projektů
Oblast podpory 3.3 – Integrace sociálně vyloučených skupin na trhu práce	29 projektů
OPERAČNÍ PROGRAM PRAHA – ADAPTABILITA	25 projektů

Tabulka č. 12

Přehled hodnocených projektů z OP LZZ je uveden v Příloze č. 9. A přehled projektů z OPPA je uveden v Příloze č. 10.

Inovativnost v současných výzvách není požadována a ani hodnocena. Zaměření výzev samozřejmě pak odpovídají i samotné projekty. V rámci prozkoumaných ukončených projektů i projektů, které jsou ještě v realizaci lze konstatovat určitou inovaci u 15 z celkového počtu 93 projektů.

Např. výzvy OP LZZ pro grantové projekty z oblasti podpory 2.1 -posílení aktivních politik zaměstnanosti, již vymezením charakteru podporovaných aktivit, jaksí neumožňují žadatelům inovativní přístup k řešení problematice. Lze v podstatě konstatovat, že výzvy podporují veškeré stávající nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, které vymezuje Zákon o zaměstnanosti (motivační aktivity, poradenské činnosti a programy, bilanční a pracovní diagnostika, rekvalifikace, zprostředkování zaměstnání, zajištění odborné praxe, podpora uplatnění na trhu práce formou příspěvku na úhradu mzdových nákladů zaměstnavatelům, podpora vytváření nových pracovních míst pro příslušníky cílové skupiny nebo umístění příslušníků cílové skupiny na volná pracovní místa).

V rámci těchto výzev je kladen důraz na komplexnost, provázanost těchto aktivit a také individuální přístup. Na rozdíl od předchozího období je tedy evidentní posun v podpoře v tom smyslu, že jsou skutečně podporovány projekty, které řeší zaměstnanost OZP komplexněji, tj. je kladen důraz na souvislou činnost s cílovou skupinou, což lze do určité míry považovat za inovativní, tím však je však inovativní potenciál stávajících výzev vyčerpán. Stávající výzvy doslova uvádějí, že jakákoliv tvorba či pilotní ověřování nových programů či produktů podporována nebude.

Zajímavé je zjištění, že mnohem inovativnější se jeví projekty realizované v rámci OPPA, než v rámci OPLZZ. V rámci OPLZZ dochází spíše k fixaci a prohlubování dobrých praxí a širšímu záběru cílových skupin, zatímco v rámci OPPA jsou realizovány projekty s inovativním potenciálem, který je patrný především v „precizaci“ práce s velmi specifickými cílovými skupinami. Tj. projekty OPPA mnohem ostřeji a konkrétněji cílí svou podporu na skutečně konkrétní typ postižení a propojují sociální integraci s pracovním uplatněním, resp. sociální rehabilitaci s rehabilitací pracovní. Tato kombinace se jeví z pohledu všech analyzovaných projektů jako velmi důležitá a efektivní a je reflektována i v konceptu sociálních firem.

POZITIVA

Stávající systém podpory lze jednoznačně označit za efektivní v tom, že je z něj financována de facto veškerá aktivní politika zaměstnanosti. Umožňuje pokračovat v podpoře dobrých praxí, které byly odzkoušeny v minulém období a jsou v souladu se stávající legislativou. Za pozitivum lze považovat požadavek komplexního pojetí projektů, tj. je kladen na souvislou činnost s cílovou skupinou a provázání

jednotlivých aktivit, které na sebe navazují. Stávající systém klade velký důraz na vytváření pracovních míst pro cílovou skupinu a počet vytvořených míst je relativně vysoký.

Za velké pozitivum lze považovat i „fixování“ dobrých praxí. Požadavky na komplexní pojetí a individuální přístup umožňují využívání de facto všech dobrých praxí, které byly identifikovány v kapitole č. 3. Lze konstatovat, že během realizace 93 analyzovaných projektů byla aplikována 1 či více dobrých praxí. To samozřejmě umožňuje jejich zakořenění a postupné precizování jednotlivých využívaných postupů, tj. „learning by doing“.

NEGATIVA

Stávající systém neumožňuje realizaci inovativních programů, protože charakter podpory je fixován na existující, zákonem definované nástroje aktivní politiky zaměstnanosti. Systém tedy spíše podporuje „recyklaci“ již vyvinutých programů či produktů, které jsou vždy pouze vhodně přeskládány či modifikovány za účelem vyhovění požadavků daných výzev. Cílové skupiny jsou v projektech vymezovány velmi široce stejně jako uživatelé, což podvazuje možnosti individuálního přístupu, který umožňuje reflektovat specifické potřeby cílové skupiny (to samozřejmě neplatí u individuálních projektů). Široká definice cílových skupin může být dána omezením možnosti předložení více než dvou projektů v různých krajích u jednoho předkladatele.

HROZBY

Nastavení specifických kritérií výzev, které hodnotí více body projekty vykazující co nejvyšší míru pracovního uplatnění podpořených osob, může vést k situaci, že v rámci projektů je sice vytvořen větší počet pracovních míst nebo více osob je umístěno na volná pracovní místa, avšak již není žádným způsobem zajištěno či kontrolováno, zda konkrétní osoby na těchto místech zůstanou např. déle než po zkušební dobu. Skutečná kvalita projektu je pak pochybná.

PŘÍLEŽITOSTI

Jednou z možností je zahrnout do systému hodnocení prvek inovativního přístupu, který bude prokazovat skutečně přidanou hodnotu. Systém hodnocení by měl být schopen „ocenit“ projekty, které budou řešit specifickou cílovou skupinu, např. jenom osoby se zdravotním znevýhodněním či 1. stupněm invalidity nebo pouze osoby s 3. stupněm invalidity tak, aby bylo zřejmé, jaké nástroje jsou nejvhodnější pro daný typ cílové skupiny.

Důraz na komplexní pojetí práce s cílovou skupinou by měl být rozhodně dále zachován, avšak považujeme za důležité, aby byl systém zaměřen na skutečně cílený individuální přístup. Teprve až se zahájením práce se samotnou cílovou skupinou lze stanovit další postup práce, tudíž není z našeho pohledu efektivní, aby všechny podpořené osoby procházely všemi fázemi či aktivitami (čím více

aktivit/tím více bodů). Další příležitosti lze spatřovat v nastavení financování dobrých praxí v příštím období. Již nyní je zřejmé, že prostředky plynoucí do ESF budou významné, a dle z Rámcové pozice ČR k Nařízení Evropské komise o Evropském sociální fondu pro další programovací období, budou ve velké míře směřovat právě do oblasti podpory sociální ekonomiky a sociálních podniků.

5. ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ ANALÝZY

Oblast čerpání prostředků ESF v oblasti zaměstnávání OZP a jejich inovativnost

Prostředky ESF v minulém období (2004 – 2006) byly určeny na vyvinutí inovativních nástrojů či systémových řešení zaměstnávání OZP. Lze konstatovat, že jediným programem, který skutečně intenzivněji zkoumal inovativnost projektových výstupů a jejich přenositelnost do praxe byl CIP Equal. Za účelem stanovení závěrů k této záležitosti bylo provedeno srovnání inovací a aplikace dobrých praxí v obou programovacích obdobích.

Z pohledu inovativnosti a dobré praxe byly prozkoumány projekty realizované v rámci JPD 3, CIP Equal, OP RLZ, OP LZZ a OPPA. Bohužel produkty OP RLZ a JPD 3, realizované v rámci prioritní osy 1 Aktivní politika zaměstnanosti, nebyly vyhodnoceny jako inovativní. V databázi nalezneme odkazy na inovativní projekty těchto programů, avšak v rámci ostatních prioritních os. Z tohoto důvodu byla první fáze analýzy věnována projektům, resp. produktům vytvořených v rámci projektů CIP Equal, jak již bylo několikrát výše zdůrazněno.

OPRLZ/prioritní osy	1	z toho inovativní						
počet projektů 0	0	0						
JPD 3/prioritní osy	1	z toho inovativní						
počet projektů 0	0	0						
CIP EQUAL/prioritní osy	1	z toho inovativní	2	z toho inovativní	3	z toho inovativní	4	z toho inovativní
počet projektů 23	9	6	8	3	4	1	2	0
OPLZZ/prioritní osy	2.1	z toho inovativní	3.1	z toho inovativní	3.3	z toho inovativní		
počet projektů 68	30	0	9	2	29	6		
OPPA/prioritní osa	2.1	z toho inovativní						
počet projektů 25	25	7						

Tabulka č. 13

Tabulka č. 13 uvádí celkový počet projektů, kterým se řešitelský tým zabýval z pohledu dobré praxe a inovativnosti napříč jednotlivými operačními programy i v rámci obou programovacích období. Celkem tedy bylo předmětem analýzy 116 projektů, z toho 23 projektů realizovaných v rámci CIP Equal, 68 projektů v rámci OP LZZ a 25 projektů v rámci OPPA. Dle předpokladů lze konstatovat největší inovativní

potenciál u projektů CIP Equal, z nichž téměř polovinu lze označit za skutečně inovativní. V současném období můžeme inovaci konstatovat cca u 15% projektů.

Pracovní rehabilitace – možnosti jejího rozvoje

Je známým faktem, že se dlouhodobě nedaří aplikovat institut pracovní rehabilitace jako nástroje aktivní politiky zaměstnanosti. OZP má na pracovní rehabilitaci ze zákona právo, formy pracovní rehabilitace a její jednotlivé nástroje pak v podstatě kopírují nástroje, které jsou k dispozici i pro uchazeče bez zdravotního postižení. Aby pracovní rehabilitace mohla být úspěšná, jeví se jako zásadní objektivní vyhodnocení možností pracovního uplatnění OZP. V tomto ohledu je jedním z nejdůležitějších okamžiků, s jakými informacemi o svém zdravotním stavu uchazeč přichází ke zprostředkovateli/poradci na ÚP. Proto je nezbytná další podpora dobré praxe včasné ergodiagnostiky a cílená podpora osobám se zdravotním postižením ve vztahu k typu jejich postižení. Jedním ze způsobů, jak účinně zaměstnávat OZP je služba podporované zaměstnávání. Jde o službu, která umožňuje zaměstnávání OZP přímo na otevřeném pracovním trhu prostřednictvím individuální a systematické práce se znevýhodněným člověkem. Tato služba byla pilotně ověřena v partnerství Správy služeb zaměstnanosti (řešitelem projektu bylo o.s. Rytmus) již v roce 1999 projektem Palmif, který měl za cíl podporované zaměstnávání dostat do systému nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, stále není zákonem upravena a je realizována jako forma sociální služby v rámci sociální rehabilitace, ačkoliv se jednoznačně jedná o proces vedoucí k pracovnímu uplatnění.

Oblast posuzování pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením

V této oblasti je nezbytné pokračovat v prosazování a implementaci Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví – ICF na všech stupních. **Je rovněž důležité zmínit potřebu posuzovat vždy pracovní potenciál dané osoby ve vztahu ke konkrétní pracovní pozici, tento fakt je v současnosti naprosto opomíjen.**

Sociální ekonomika jako prostor s vysokým inovativním potenciálem

Pojem sociální ekonomiky současný právní řád v ČR nezná a nereflektoval jej ani v minulosti. Sociální ekonomice právní řád v ČR nebrání, ale ani ji nepodporuje. Z analýzy projektů zaměřených na sociální ekonomiku a sociální podnikání dosud realizovaných v ČR vyplývá, že ve většině případů se jednalo o *přípravu a rozvoj prostředí a podmínek pro sociální podnikání*, což je i logickým odrazem počáteční fáze vývoje tohoto sektoru u nás a jeho aktuálních potřeb. Nositeli projektů jsou vesměs instituce, které samozřejmě mají zkušenost s problematikou začleňování osob sociálně vyloučených či ohrožených sociálním vyloučením do společnosti a na otevřený trh práce, ale samy o sobě se sociálním podnikáním v *praxi* nezabývají. V menší míře jsou projekty realizovány přímo subjekty, které sociální firmu provozují

nebo provozovat zamýšlí. Logickým navázáním na tuto fázi pak je nastavení “zrcadlových” globálních grantů v rámci opatření 3.1 OP LZZ a IOP, které již měly přímo podporovat subjekty zabývající se sociálním podnikáním v praxi. Lze konstatovat, že po ukončení stávajícího programovacího období bude již dostatek zkušeností a dat, která prokážou životaschopnost sociálních firem, na něž se stále ještě někdy pohlíží s despektem. Je však třeba říci, že jsou mnohdy pod větším drobnohledem a jejich zánik je zdůrazňován více než zánik běžného komerčního subjektu.

FINANČNÍ NÁROČNOST A EFEKTIVITA OPATŘENÍ ZAMĚŘENÝCH NA ZAMĚSTNANOST OZP V RÁMCI PROJEKTŮ REALIZOVANÝCH ZA PODPORY ESF

Problematika efektivity vynaložených prostředků na jakékoliv „měkké“ aktivity spojené s podporou zaměstnávání OZP je předmětem dlouhodobé diskuze a výstupy jsou velmi nejednoznačné. Většina analýz je prováděna čistě z ekonomického úhlu pohledu a již nevyčísluje tzv. pozitivní externalitu, tj. jakýsi celospolečenský užitek, který taková opatření generují.

Pokud se jedná o čerpání prostředků ESF v minulém a stávajícím období, je velmi těžké porovnat finanční náročnost realizovaných opatření, a to především z důvodu neporovnatelných vstupních podmínek, které příjemci dotací měli a mají. Z hrubého srovnání finančního objemu projektů je jasné, že projekty realizované v minulém období byly objemově podstatně vyšší, nicméně to lze pravděpodobně přičítat velkorysejšímu pojetí podmínek a především povinného aspektu zahraniční spolupráce. V současných podmínkách je finanční objem fixován poměrně přísně, a to také i co do struktury nákladů.

Z analyzovaných projektů jsme dospěli k závěru, že bohužel nelze „vypreparovat“ nákladovost jednoho samotného opatření, neboť jsou poskytována v komplexu. Žadatelé nejsou vedeni ke zpracování nákladových analýz fungování opatření po skončení financování z projektů a finanční vyúčtování projektů se ukázala bohužel jako nepoužitelná pro účel této analýzy.

Vzhledem k tomu, že však na rozdíl od minulého období, klade řídicí orgán poměrně velký důraz na skladbu nákladů jednoho projektu, lze dospět k průměrným hodnotám výše podpory poskytnutých v rámci jednotlivých oblastí podpory. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že průměrná výše podpory poskytnutá na 1 podpořenou osobu v rámci oblasti podpory 2.1 OP LZZ se pohybuje kolem 140 tis. Kč, jde o průměrnou hodnotu, která vychází z finančního rozpětí 50 tis. Kč - 453 tis. Kč v rámci jednotlivých projektů. Důvodů takto širokého rozpětí je více, jednak jde o počet podpořených osob v rámci projektů, kdy vyšší počet v rámci daného projektu samozřejmě snižuje hodnotu výše podpory na jednu podpořenou osobu, a jednak samozřejmě hraje roli komplex opatření zahrnutých do projektových aktivit

včetně jejich délky. Pro větší názornost uvádíme přehled průměrné výše podpory napříč jednotlivými oblastmi podpory OPLZZ a OPPA.

OBLAST PODPRY	průměrná poskytnutá podpora na 1 podpořenou osobu	rozpětí podpory
OPPA 2.1	202 999 Kč	69 tis. - 486 tis. Kč
OPLZZ 2.1	140 084 Kč	50 tis. - 453 tis. Kč
OPLZZ 3.1	295 353 Kč	55 tis. - 399 tis. Kč
OPLZZ 3.3	172 166 Kč	69 tis. - 588 tis. Kč

Tabulka č. 14

Údaje uvedené v tabulce č. 14 jsou spíše ilustrativního charakteru, počet podpořených osob není u většiny projektů ještě konečný a pro detailnější vyhodnocení je tedy třeba vyčkat až s ukončením operačního programu, aby byly k dispozici ověřené údaje.

Z analyzovaných projektů však lze vysledovat určité trendy, tj. např. v oblasti integrace sociálně vyloučených osob na trh práce (oblast podpory 3.3), je patrná vyšší nákladovost, ta je pravděpodobně v provazbě na těžší typ zdravotního postižení cílových skupin. V těchto projektech byly aktivity zaměřeny např. na osoby s těžkým sluchovým postižením (tj. ztráta 80 % a více decibelů), osoby s postižením postihujícím oblast horních končetin, osoby s chronickým duševním onemocněním aj. – tedy evidentně typy postižení, které vyžaduje specifický přístup k osobě samotné i k jejímu pracovnímu uplatnění. V této oblasti podpory se také ponejvíce vyskytovala forma podporovaného zaměstnávání. Lze tedy do jisté míry vyvozovat, že tento typ intervence, který je již osvědčen jako dobrá praxe, je vhodný pro těžší druh zdravotního postižení. Vzhledem k dlouhodobosti a intenzitě individuální práce s OZP v tomto druhu je výše nákladů na jednoho účastníka akceptovatelná, a to i z důvodu předpokládané vyšší efektivity a trvání pracovního umístění než u projektů, které zahrnují z větší části pouze poradenské aktivity.

Vyšší nákladovost se objevuje i v oblasti podpory 3.1, která se zaměřuje na sociální integraci a sociální služby. Zde byly realizovány projekty na rozvoj sociálních firem. Právě sociální firmy jsou prostředím, kde dochází, na rozdíl od jiných programů, k nejvyššímu uplatnění osob s mentálním a duševním onemocněním. I z tohoto lze do jisté míry vyvozovat, že tedy tento typ intervence je efektivní v případě těchto typů postižení.

Výši nákladů ovlivňuje v této oblasti i nákup služeb zaměstnanosti od externích subjektů. V uplynulém období úřady práce realizovaly množství veřejných zakázek, kterými zajišťovaly celou řadu nástrojů

aktivní politiky zaměstnanosti, ale také naplňovali tímto způsobem aktivity projektů financovaných z ESF, u nichž sami byli příjemci. Domníváme se, že v případě služeb zaměstnanosti není hlavním kritériem efektivního vynaložení veřejného výdaje pouze cena, ale i kvalita nabízené služby. Zákon o veřejných zakázkách sice umožňuje nabídky z pohledu tzv. ekonomické výhodnosti (§78 Zákona o veřejných zakázkách), tedy umožňuje zadavateli stanovit i jiné kritérium, než je nejnižší nabídková cena, tzn. může hodnotit i kvalitu nabízeného řešení. V praxi je však velmi těžké objektivním způsobem kvalitu nabídek posuzovat. Proto by se měl v takových případech zadavatel soustředit alespoň na specifikaci tzv. technických kvalifikačních předpokladů (§56 Zákona o veřejných zakázkách), které by měli externí dodavatelé služeb splnit. Zákon o veřejných zakázkách umožňuje zadavateli vymezit minimální úroveň takových předpokladů, která odpovídá druhu, rozsahu a složitosti plnění veřejné zakázky. Zde se tedy nachází alespoň minimální prostor pro zajištění a udržení kvality služeb, nicméně i přesto docházíme opět k potřebě definice alespoň minimálních standardů služeb zaměstnanosti, podobně jako je tomu v oblasti sociálních služeb. Tzn., že tak jako je dnes jednoznačně jasné, kdo je poskytovatel sociálních služeb, bylo by jasné, kdo by byl poskytovatelem té či které služby zaměstnanosti, tím by byl eliminován propastný rozdíl mezi uchazeči o veřejné zakázky a zaručena alespoň minimální kvalita služeb.

ZÁVĚREM

Prostředky ESF mají primárně sloužit k vytvoření a pilotnímu odzkoušení inovativních produktů, nicméně další aplikace produktů v praxi již není nijak financována. Díky tomuto jednorázovému projektovému financování většina produktů tak bezprostředně po jejich odpilotování končí a nejsou dále využívány, ačkoliv se často jedná o velmi účinné metody. **Chybí tak mechanismy pro průběžné financování vzniklých produktů.** V navazujících programech jsou pak vyvíjeny a „pilotovány“ často obdobné aktivity, které již jednou byly vymyšleny a dochází tak pouze k recyklování již vyzkoušených produktů a postupů. Je zřejmé, že ESF nemají plně sloužit k látání děr v sociálním systému jednotlivých členských států, na druhou stranu při současné krizi státních rozpočtů nelze očekávat žádné financování nadstavbových aktivit v sociální oblasti a bohužel ani revoluční změny ve stávajících systémech.

Z toho důvodu by bylo vhodné v dalším období změnit zaměření využívání prostředků ESF tak, aby se část prostředků věnovala na určitý systém dlouhodobějšího fungování některých nově vytvořených a odzkoušených produktů a následným velmi postupným útlumem tohoto financování by se podpořil přechod těchto aktivit z inovativní nadstavbové platformy do mainstreamu.

6. PŘÍLOHY A POUŽITÉ ZDROJE

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1	Klasifikace cílových skupin dle databáze ESFCR
Příloha č. 2	Přehled produktů zaměřených na OZP
Příloha č. 3	Přehled projektů CIP EQUAL
Příloha č. 4	Přehled projektů CIP EQUAL dle priorit
Příloha č. 5	Přehled produktů CIP EQUAL – třídění I. stupně
Příloha č. 6	Přehled produktů CIP EQUAL – třídění II. stupně
Příloha č. 7	Přehled produktů pro terénní šetření
Příloha č. 8	Záznamy z řízených rozhovorů
Příloha č. 9	Přehled projektů OP LZZ
Příloha č. 10	Přehled projektů OPPA

POUŽITÉ ZDROJE:

- ✓ Sborník dobré praxe, Od teorie k praxi – úspěšné příběhy, 2007, Praha
- ✓ Zpravodaj IN, ročník 6, číslo 6, prosinec 2008, Česká unie podporovaného zaměstnávání
- ✓ Národní mainstreamingová strategie CIP EQUAL pro Českou republiku, verze 1.3, <http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=446>
- ✓ Výzva č. 91 pro předkládání grantových projektů v rámci oblasti podpory 2.1 – Posílení aktivních politik zaměstnanosti, <http://www.esfcr.cz/vyzva-pro-predkladani-grantovych-projektu-v-ramci-oblasti-12>
- ✓ Výzva č. 74 pro předkládání grantových projektů v rámci oblasti podpory 2.1 – Posílení aktivních politik zaměstnanosti, <http://www.esfcr.cz/vyzva-pro-predkladani-grantovych-projektu-v-ramci-oblasti-7>
- ✓ Výzva č. 63 pro předkládání grantových projektů v rámci oblasti podpory 2.1 – Posílení aktivních politik zaměstnanosti, <http://www.esfcr.cz/vyzva-pro-predkladani-grantovych-projektu-v-ramci-oblasti-3>
- ✓ Výzva č. 44 pro předkládání grantových projektů v rámci oblasti podpory 2.1 – Posílení aktivních politik zaměstnanosti, <http://www.esfcr.cz/vyzva-pro-predkladani-grantovych-projektu-v-ramci-oblasti>
- ✓ Výzva č. 3 k předkládání národních individuálních projektů v rámci oblasti podpory 2.1 - Posílení aktivních politik zaměstnanosti, www.esfcr.cz/file/8068_2_1/
- ✓ Srovnávací analýza modelů sociální ekonomiky v EU a možnosti jejich aplikace v ČR v rámci programového období Evropského sociálního fondu 2007 – 2013, <http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=1367>
- ✓ www.esfcr.cz
- ✓ www.equalcr.cz
- ✓ www.mpsv.cz
- ✓ www.nrzp.cz
- ✓ www.scmvd.cz